

Dnia: 13. 09. 2024

Ilość załączników.....

Podpis..... *por. 53/2024*

Projekt

z dnia 6 września 2024 r.
Zatwierdzony przez

mgr Zbigniew Włodkowski

**UCHWAŁA NR
RADY MIEJSKIEJ W ORZYSZU**

z dnia 2024 r.

w sprawie przyjęcia sprawozdania z realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Orzysz na lata 2022-2025 za okres 2022- 2024

Na podstawie art.18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2024 r. poz. 609 ze zm.) oraz art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz.U. z 2024 r. poz. 1292) Rada Miejska w Orzyszu, uchwała co następuje:

- § 1. Przyjmuje się sprawozdanie z realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Orzysz na lata 2022-2025 za okres 2022 – 2024 stanowiące załącznik do niniejszej uchwały.
- § 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Orzysza.
- § 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

KANCELARIA PRAWNA
Marcin Adamczyk Marta Wojsa i Partnerzy s.c.
Sprawdzono pod względem formalno-prawnym

Podpis..... data

Uzasadnienie

Ochrona materialnego dziedzictwa kulturowego oraz opieka nad zabytkami w mieście i gminie Orzysz została zatwierdzona w 2022 roku mocą Uchwały Nr XLVI/337/22 Rady Miejskiej w Orzyszu z dnia 26 stycznia 2022 roku w sprawie przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Orzysz na lata 2022-2025.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, z realizacji programu Burmistrz Orzysza sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Miejskiej w Orzyszu.

Sprawozdanie ma na celu analizę efektywności i określenie zasadności kierunków działań przyjętych w programie kontekście zmieniających się uwarunkowań prawnych, ekonomicznych i społecznych. Pomoże ocenić realizację działań oraz przyjęte rozwiązania formalno-finansowe i w efekcie sformułować wnioski na potrzeby kolejnego programu oraz innych gminnych dokumentów strategicznych na następne lata.

*Sporządził:
Elżbieta Wójcik*

Załącznik do uchwały Nr
Rady Miejskiej w Orzyszu
z dnia 2024 r.
Zalacznik1.pdf

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI
PROGRAMU OPIEKI NAD
ZABYTKAMI GMINY ORZYSZ
W LATACH 2022-2024**



ORZYSZ, LIPIEC 2024



SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ORZYSZ W LATACH 2022-2024

I. Wstęp

Ochrona materialnego dziedzictwa kulturowego oraz opieka nad zabytkami w mieście i gminie Orzysz została zatwierdzona w 2022 roku mocą Uchwały Nr XLVI/337/22 Rady Miejskiej w Orzyszu z dnia 26 stycznia 2022 roku w sprawie przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Orzysz na lata 2022-2025.

Celem opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Orzysz na lata 2022-2025 jest określenie zasadniczych kierunków działań inicjowanych przez władze gminy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego występującego w jej granicach administracyjnych, zgodnie z przepisami ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Niniejszy program jest trzecim dokumentem tego rodzaju opracowanym dla gminy Orzysz. We wskazanym okresie programowanym będą przede wszystkim kontynuowane działania podejmowane w czasie obowiązywania poprzedniego dokumentu. Celem ich jest przede wszystkim promocja regionu i jego dziedzictwa kulturowego, jak również edukacja mieszkańców oraz turystów dotycząca opieki nad zabytkami połączona z wydarzeniami o charakterze historycznym. Nieodzownym elementem tego typu działań jest budzenie w społeczeństwie świadomości istnienia zabytków i potrzeby ich rewitalizacji, jak również zwrócenie uwagi na istniejącą wspólnotę kulturową.

Niniejsze sprawozdanie obejmuje realizację zadań, dla wyznaczonych celów, zawartych w Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Orzysz na lata 2022-2025 w okresie od 26.01.2022 r. do 31.07.2024 r.

II. Podstawa prawna sporządzenia sprawozdania z realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Orzysz w latach 2022-2024.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 ze zm.), z realizacji programu Burmistrz Orzysza sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia Radzie Miejskiej w Orzyszu. Sprawozdanie o którym mowa sporządzone jest po upływie dwóch lat od uchwalenia przez Radę Miejską ww. programu. Ma ono na celu przedstawienie realizacji projektów zawartych w programie, które mają stanowić podstawę do działań podejmowanych w kolejnych okresach programowych, tym samym poprawiając świadomość w zakresie ochrony zabytków. Wspieranie rozwoju gminy z poszanowaniem dziedzictwa kulturowego powinno być podstawą obecnych i przyszłych działań, tak aby teren gminy był miejscem atrakcyjnym i przyjaznym, zarówno dla mieszkańców jak i przyjezdnych.

Sprawozdanie sporządzono na podstawie danych i informacji uzyskanych z następujących źródeł:

- Komórki organizacyjne Urzędu Miejskiego w Orzyszu:
 - Wydział Inwestycji, Gospodarki Komunalnej, Planowania i Ochrony Środowiska,
 - Wydział Edukacji, Kultury, Sportu i Promocji;
- Jednostki:
 - Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej w Orzyszu,
 - POLANA KULTURY Centrum Biblioteczno-Kulturalne w Orzyszu.



III. Realizacja zadań zawartych w „Programie...”

Przy ocenie realizacji oraz efektów wprowadzenia programu opieki nad zabytkami gminy Orzysz na lata 2022-2025 przyjęto następujące kryteria oceny (wskaźniki):

Priorytet I. Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy:

- poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
 - wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inne mierniki) obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów,
 - wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom,
 - liczba i wartość dofinansowań udzielonych właścicielom i użytkownikom zabytków z przeznaczeniem na remonty i modernizacje,
 - liczba i wartość zastosowanych zwolnień od podatku od nieruchomości w odniesieniu do budynków i gruntów wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji zgodnie z przepisami o ochronie zabytków,
 - zakres i skala współpracy z organizacjami pozarządowymi,
- Dodatkowo wymagana będzie charakterystyka opisowa osiągniętych rezultatów, do których niemożliwe jest zastosowanie wskaźników.*

W 2022 roku w ramach zadania publicznego pn. „Czas na wysokości” została przyznana dotacja w kwocie 10 000,00 zł z budżetu Gminy Orzysz dla Parafii Rzymskokatolickiej pw. Matki Bożej Szkaplerznej w Orzyszu na prace konserwatorskie przy zabytku - renowację i konserwację zegara wieżowego na wieży zabytkowego kościoła p.w. Matki Bożej Szkaplerznej w Orzyszu a wpisanym do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Olsztynie znak IZAR.5140.3.8.2021.jk z dnia 29.11.2021 r. nr rejestru zabytków B-424.





W 2022 r. pozyskano środki zewnętrzne w kwocie 1.100.192,53 zł na realizację projektów:

1. „Utworzenie centrum muzealno-edukacyjnego. Adaptacja budynku na potrzeby działalności muzeum w Orzyszu- etap II”.

Zadanie to dofinansowano ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu pochodzących z Funduszu Promocji Kultury Państwowego Funduszu Celowego w kwocie 650.000,00 zł, a całkowity koszt projektu wyniósł 1.007.646,46 zł. Dodatkowo Gmina Orzysz postanowiła wesprzeć dążenia do zrealizowania założonych planów wspierając budżet prowadzonej inwestycji o kolejne 357.646,46 zł. Projekt zakładał wyremontowanie oraz przystosowanie do potrzeb działalności statutowej Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej w Orzyszu, znajdującego się w bardzo złym stanie technicznym budynku z pocz. XX w., sąsiadującego z obecną siedzibą muzeum. Remont kamienicy i połączenie obu budynków łącznikiem pozwoliło na stworzenie funkcjonalnej o wiele większej przestrzeni muzealnej, pozwalającej prezentację większej ilości eksponatów, zagadnień, prowadzenie warsztatów oraz spotkań w przyjaznym środowisku.

2. „Orzyskie centrum muzealno-edukacyjne - stworzenie nowoczesnej przestrzeni poprzez wyposażenie Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej w Orzyszu”.

Wyposażenie muzeum dofinansowano ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2022. Całkowita wartość projektu wyniosła 543.465,99 zł z czego współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej stanowiło wartość 450.192,53 zł.

W 2023 r. pozyskano środki zewnętrzne w kwocie 929.866,65 zł na realizację projektów:

1. „Utworzenie centrum muzealno-edukacyjnego. Adaptacja budynku na potrzeby działalności muzeum w Orzyszu- etap III”.

Zadanie to dofinansowano ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu pochodzących z Funduszu Promocji Kultury-państwowego funduszu celowego w kwocie 479.749,38 zł, a całkowity koszt projektu wyniósł 631.166,14 zł. Dodatkowo Gmina Orzysz wsparła dążenia do zrealizowania założonych planów zasilając budżet prowadzonej inwestycji o kolejne 151.416,76 zł. Projekt zakładał przeprowadzenie III - końcowego już etapu prac remontowych oraz przystosowanie do potrzeb działalności statutowej Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej w Orzyszu, znajdującego się w bardzo złym stanie technicznym budynku z pocz. XX w., sąsiadującego z obecną siedzibą muzeum. Remont kamienicy i połączenie obu budynków łącznikiem stał się faktem stwarzając ciekawą, funkcjonalną, a przede wszystkim o wiele większą przestrzeń muzealną, pozwalającą na prezentację większej ilości eksponatów, zagadnień, prowadzenie warsztatów oraz spotkań w przyjaznym środowisku.

2. „Orzyskie centrum muzealno-edukacyjne - stworzenie nowoczesnej przestrzeni poprzez wyposażenie Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej w Orzyszu”.

Wyposażenie muzeum dofinansowano ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2022. Całkowita wartość projektu wyniosła 544.655,31 zł z czego współfinansowanie ze środków Unii Europejskiej stanowi wartość 450.117,27zł. W ramach realizacji projektu zamontowano system monitoringu, zakupiono i wdrożono



system audioprzewodników oraz nabyto wyposażenie do muzeum w postaci mebli i sprzętu multimedialnego.

Po trzech latach realizacji projektów zakończono proces modernizacji instytucji. Muzeum pozyskało dodatkową, nowoczesną przestrzeń do prowadzenia działalności statutowej, przystosowaną do obsługi osób z niepełnosprawnością.



W roku 2023 gmina złożyła wnioski o dofinansowanie remontów zabytkowych kościołów na terenie gminy:

- 1) Remont wnętrza zabytkowego kościoła pw. Matki Bożej Szkaplerznej w Orzyszu – 399 840,00zł;
- 2) Remont zabytkowego Kościoła pw. Niepokalanego Serca Najświętszej Marii Panny w m. Okartowo – 1 000 000,82zł;
- 3) Remont zabytkowego kościoła pw. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Klusach – 80 000,46zł;
- 4) Remont zabytkowego kościoła pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Orzyszu – 500 000,90zł.

Ostatecznie dofinansowaniem z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków objęto 2 pierwsze projekty. Rozpoczęcie remontów zaplanowano na 2024 rok.

Muzeum zaangażowało się w pomoc w napisaniu wniosku dla zabytkowego Kościoła pw. Niepokalanego Serca Najświętszej Marii Panny w Okartowie. Dzięki temu parafia otrzymała 250 000,00zł na remont elewacji.

W 2024 roku w ramach zadania publicznego została przyznana dotacja w kwocie 10 000,00 zł z budżetu Gminy Orzysz dla Parafia Rzymskokatolicka pw. Niepokalanego Serca NMP w Okartowie na dofinansowanie prac konserwatorskich restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku - związane z remontem i konserwacją we wnętrzu Kościoła Parafialnego pw. Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny w Okartowie, a wpisanym do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Olsztynie znak KL 534/662/d/89 z dnia 10.03.1989 r. nr rejestru zabytków A-2759.

Priorytet II. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

- wysokość dorocznych środków finansowych przeznaczonych w budżecie gminy na realizację zadań własnych samorządu w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych.

Dodatkowo wymagana będzie charakterystyka opisowa osiągniętych rezultatów, do których niemożliwe jest zastosowanie wskaźników.



Na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Zarządzeniem Burmistrza Orzysza Nr 38/2016 z dnia 10 lutego 2016 r. została założona Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Orzysz. Zmieniona została Zarządzeniem Nr 88/2017 Burmistrza Orzysza z dnia 28 marca 2017 r., Zarządzeniem Nr 12/5/2017 Burmistrza Orzysza z dnia 10 maja 2017r. oraz Zarządzeniem Nr 24/04/2019 Burmistrza Orzysza z dnia 23 kwietnia 2019 r. Gminna ewidencja zabytków stanowi zbiór otwarty. Ewidencja zabytków prowadzona jest przez Burmistrza Orzysza w formie kart adresowych. Obejmuje ona zabytki nieruchome historyczne oraz karty adresowe stanowisk archeologicznych. Dla zabytków tych na kartach adresowych podawane są następujące informacje: adres, rodzaj zabytku, chronologia oraz dokumentacja fotograficzna. Na terenie gminy Orzysz znajdują się dwadzieścia cztery obiekty zabytkowe objęte ochroną prawną, wynikającą z ujęcia ich w rejestrze zabytków województwa warmińsko-mazurskiego, prowadzonym przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Gminna Ewidencja Zabytków jest udostępniona na stronie www.bip.orzysz.pl oraz w siedzibie Urzędu Miejskiego.

W okresie sprawozdawczym 2022-2024 Gmina Orzysz wykonała bieżące prace porządkowo – pielęgnacyjne terenu cmentarzy, kwater i mogił, które polegały na wykoszeniach z oczyszczeniem porastającej roślinności i drobnymi naprawami.

1. W 2022 roku wykonane zostały prace bieżącego utrzymania na terenie cmentarzy wojennych oraz kwater z mogiłami wojennymi na cmentarzach ewangelickich przez pracowników Przedsiębiorstwa Usług Komunalnych w Orzyszu. W okresie wiosenno-letnim wykonano prace porządkowo – pielęgnacyjne. Przeprowadzone zostały prace w zakresie wykoszenia z oczyszczeniem porastającej roślinności i usunięciem zgromadzonych odpadów oraz dzikich zakrzaczeń wraz z połamanymi i wyciętymi gałęziami drzew. W ramach prac porządkowo – oczyszczających w w/w okresie przygotowano tereny cmentarzy i kwater i mogił dla osób odwiedzających. W okresie przed listopadowym świętem zmarłych uporządkowano i usunięto suche odpady roślinne.

Koszt usług wykonanych w 2022 r. przez pracowników Przedsiębiorstwa Usług Komunalnych Spółka Gminy w Orzyszu Sp. z o.o. na terenie cmentarzy wojennych oraz kwater z mogiłami wojennymi na cmentarzach ewangelickich to 11 000,00 zł. Wydatki związane z realizacją zadania poniesione zostały z dotacji z budżetu wojewody.



Cmentarz Czarne



Mogiła Rostki Skomackie



Cmentarz Grądy



Cmentarz 1 Maja

2. W 2023 roku wykonane zostały prace bieżącego utrzymania na terenie cmentarzy wojennych oraz kwater z mogiłami wojennymi na cmentarzach ewangelickich przez pracowników Przedsiębiorstwa Usług Komunalnych w Orzyszu. W okresie wiosenno-letnim wykonano prace porządkowo – pielęgnacyjne terenu cmentarzy i kwater z mogiłami. Przeprowadzone zostały prace pielęgnacyjne w zakresie wykoszenia z oczyszczeniem porastającej roślinności i usunięciem zgromadzonych odpadów oraz dzikich zakrzaczeń wraz z połamanymi i wyciętymi gałęziami drzew. W ramach prac porządkowo – oczyszczających w w/w okresie przygotowano tereny cmentarzy i kwater i mogił dla osób odwiedzających. W okresie przed listopadowym świętem zmarłych uporządkowano i usunięto suche odpady roślinne. Wydatki w kwocie 11 000,00 zł związane z realizacją zadania poniesione zostały z dotacji z budżetu wojewody.

Wykaz grobów i cmentarzy wojennych objętych pracami w 2022 i 2023 roku

Miejscowość	Rodzaj obiektu (cmentarz, kwatera, mogiła)	Okres historyczny (I, II wojna światowa, inny)	Powierzchnia w m ²	Przynależność narodowościowa osób pochowanych
Orzysz, ul. Wyzwolenia	Cmentarz wojenny kwater i mogiły z I wojny światowej	I Wojna Światowa	7478	Żołnierze I i Wojny Światowej Niemieccy, Rosyjscy, 1 Żołnierz Angielski
Drozdowo	Cmentarz wojenny kwater i mogiły z I wojny światowej	I Wojna Światowa	5300	
Cierzpięty	Cmentarz wojenny kwater i mogiły z I wojny światowej	I Wojna Światowa	604	
Osiki	Cmentarz wojenny kwater i mogiły z I wojny światowej	I Wojna Światowa	3105	



Rostki	Mogiła	I Wojna Światowa	4	1 lub 2 Żołnierzy Rosyjskich
Dąbrówka, Nowa Wieś, Cierzpięty wieś, Pianki, Góra, Rząśniki, Czarne, Grądy, Orzysz – ul. 1 Maja, Nowe Guty, Okartowo, Ublik	Mogiły lub kwatery wojenne	I Wojna Światowa	63545	Żołnierze I Wojny Światowej



Cmentarz Nowa Wieś



Cmentarz Cierzpięty



Cmentarz Dąbrówka



Cmentarz Osiki



Cmentarz Drozdowo



Cmentarz Cierzęty wieś

W 2022 r. dzięki dofinansowaniu uzyskanym w 2021 r. ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury w ramach programu „Groby i cmentarze wojenne w kraju”, przeprowadzono prace renowacyjne na cmentarzu wojennym z czasów I wojny światowej (Seehöhe Nr 116) w Cierzętach. Cmentarz został zrekonstruowany i odnowiony zgodnie z zasadami cmentarnictwa I wojny światowej. Na podstawie archiwalnych zdjęć odtworzono bramę będącą wejściem na cmentarz oraz zamontowano ogrodzenie.





W 2023 r. otrzymano dotację w wysokości 1.500,00 zł z Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, Nadleśnictwa Giżycko jako dofinansowanie działania „Skarby i Zabytki Lasów Państwowych”.

W ramach realizacji ww. projektu uczniowie Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Dąbrówce Branżowa Szkoła I stopnia w ZSP w Dąbrówce wraz z nauczycielami i pracownikami Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej wzięli udział w akcji porządkowania cmentarza z czasów I wojny światowej w Cierzpiętach. Po zapoznaniu się z historią nekropolii, przystąpiono do grabienia liści przykrywających mogiły, uprzątnięto alejki, a na zakończenie zapalono światełko pamięci.

Priorytet III. Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja, służące budowaniu tożsamości mieszkańców

- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych i imprez z zakresu turystyki kulturowej gminy,
- liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej,
- liczba opracowanych, wydanych wydawnictw naukowych i popularno-naukowych na temat dziedzictwa kulturowego gminy,
- liczba działań edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy skierowanych do mieszkańców i gości.

Dodatkowo wymagana będzie charakterystyka opisowa osiągniętych rezultatów, do których niemożliwe jest zastosowanie wskaźników.

POLANA KULTURY Centrum Biblioteczno-Kulturalne w Orzyszu

W roku 2022 zrealizowała spotkanie z członkiem S E H Arys, cmentarnikiem i pasjonatem historii regionu, współautorem książki "I wojna światowa - cmentarze i pomniki" wydanej przez Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej oraz autorem artykułów do "Wieści Orzyskich" i do dziś wydawanych przez Mazurskie Stowarzyszenie Aktywności Lokalnej w Orzyszu "Zeszytów Historycznych".

Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej w Orzyszu

W 2022 roku Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej w Orzyszu otrzymało dotację celową Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego na realizację działań w zakresie kultury w wysokości 48.141,10 zł. W ramach dotacji zrealizowano następujące zadania:

1. Organizacja pikniku historycznego

Odbył się on pn. „Przeżyj dzień w średniowieczu”. Na placu muzealnym powstał obóz średniowieczny z zaaranżowaną kuchnią obozową, wyposażoną w paleniska przenośne z różnym, rusztem, garem i mobilną wędzarnią. Po obozie snuł się zapach pieczonych podplomyków, wędzonych ryb i pieczonych na różnie kuraków (wszystko z możliwością degustacji przez uczestników). Każdy mógł spróbować sił w rzemiosłach średniowiecznych m.in. w wyrobie papieru czerpanego, zrobieniu świecy woskowej, czy zapoznania się z warsztatem kata. Ogromnym zainteresowaniem cieszyły się pokazy pojedynków rycerskich, tańca średniowiecznego, obsługi



hakownicy z wystrzałem. Piknik historyczny odbywał się w ramach Garnizonowego Święta Wojska Polskiego. Imprezie towarzyszył piknik militarny, a w jego trakcie wystawa sprzętu wojskowego 15 Giżyckiej Brygady Zmechanizowanej oraz Batalionowej Grupy Bojowej NATO.

2. Organizacja konferencji naukowej oraz wystawy plenerowej „Cmentarze wojenne z czasów I wojny światowej. Historia i przywracanie pamięci.”

Podczas spotkania autorskiego podsumowano prace renowacyjne przeprowadzone na cmentarzu I wojennym w Cierzpiętach. Odrestaurowany cmentarz przekazano w opiekę mieszkańcom miejscowości Cierzpięty. Uroczystość ekumeniczna z udziałem księży trzech wyznań, zaproszonych gości, mieszkańców, młodzieży szkolnej odbyła się w dniu 10 listopada 2022 r. na zabytkowej nekropoli. Nastąpiło również otwarcie wystawy plenerowej „Cmentarze wojenne z czasów I wojny światowej. Historia i przywracanie pamięci” oraz odbyła się konferencja naukowa. Opracowano i wydano katalog do wystawy.

3. Wydanie publikacji z serii „Krajobraz kulturowy Ziemi Orzyskiej”

Muzeum zajmuje się również działalnością wydawniczą, wydaje publikację książek z serii „Krajobraz kulturowy Ziemi Orzyskiej” Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej. W ramach zadania wydano V tom z serii Krajobraz kulturowy Ziemi Orzyskiej pt. „Orzysz cywilny- Orzysz wojskowy - dwa spojrzenia na historię miasta po 1945 r.” autorstwa prof. dr hab. Wiesława B. Łacha z Uniwersytetu Warmińsko –Mazurskiego, specjalizującego się w historii wojskowości i dr Waldemara Brendy – historyka i regionalisty.

4. W ramach działalności wydawniczej odbyła się promocja książki z serii muzealnej "Krajobraz Kulturowy Ziemi Orzyskiej" - "Cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej w Cierzpiętach. Historia i przywracanie pamięci" autorstwa dr hab. Macieja Karczewskiego i dr Małgorzaty Karczewskiej.

5. W 2022 r. dwóch pracowników Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej w Orzyszu uzyskało uprawnienia przewodników terenowych PTTK po Warmii i Mazurach, co dało możliwość wprowadzenia nowych form działalności muzeum. Dzięki temu w ramach Międzynarodowej Nocy Muzeów zapoczątkowano spacer po Orzyszu z przewodnikiem.

- W październiku 2022 r. na terenie Gminy Orzysz odbyło się zakończenie sezonu turystycznego zorganizowane przez Warmińsko-Mazurski oddział PTTK. Uczestnicy zlotu Olsztyńskich Turystów "Zadyszka" przemierzali trasy: pieszą, autokarową i kajakową . Uroczyste zakończenie miało miejsce na terenie placu muzealnego. Niewątpliwie wydarzenie to miało duże znaczenie promocyjne dla Gminy Orzysz, podczas niego zaprezentowano walory i ciekawostki z naszego terenu osobom, które często zawodowo zajmują się oprowadzaniem wycieczek (przewodnicy PTTK) pozwalając na przyciągnięcie większej ilości osób zainteresowanych poznaniem dziewiczych często terenów Ziemi Orzyskiej i jej ciekawej historii.

6. W 2022 r. pracownicy Muzeum brali udział w opracowaniu fiszek projektowych dotyczących utworzenia ponadregionalnego, tematycznego szlaku turystycznego, który łączy potencjał Szlaku Fortyfikacji Mazurskich z terenu Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz Szlaku Pozycji Granicznej z terenu Województwa Podlaskiego, a także Województwa Mazowieckiego. Pomysł spotkał się z dobrym przyjęciem przez Ministerstwo i został skierowany do prac uszczegóławiających. Prace nad fiszką miały na celu wskazanie potrzeb Gminy Orzysz jako potencjalnego partnera Szlaku tematycznego w oparciu o sieciowanie i rozwój Szlaku Fortyfikacji Mazurskich.

7. W 2022 r. Narodowe Centrum Kultury ogłosiło IV edycję konkursu pn. „Odkryj swój skarb” na najciekawsze działania edukacyjne związane z lokalnym dziedzictwem kulturowym. Spośród 81



zgłoszeń z całej Polski jury wybrało 15 laureatów. Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej w Orzyszu zdobyło najwyższą lokatę za projekt "Miniaturowe miasto. Stworzenie makiety dawnego Rynku Orzysza". Oprócz nagród najciekawsze przedsięwzięcia zostały nagrodzone publikacją w elektronicznym opracowaniu pt. Lokalne Inspiracje.



W 2023 roku Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej w Orzyszu otrzymało dotację celową Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego na realizację działań w zakresie kultury w wysokości 30.000,00 zł. W ramach dotacji zrealizowano następujące zadania:

1. Organizacja „Pikniku historycznego”

W 2023 r. piknik odbywał się pn. „Przeżyj dzień w średniowieczu”. Na placu muzealnym powstał obóz średniowieczny z zaaranżowaną kuchnią obozową z wypiekami podpłomyków. Każdy mógł spróbować sił w rzemiosłach średniowiecznych m.in. w biciu monet, zrobieniu świecy woskowej, czy zapoznania się z warsztatem kata. Ogromnym zainteresowaniem cieszyły się pokazy pojedynków rycerskich i tańca średniowiecznego. Podczas imprezy przeprowadzono turniej rodzinny z różnymi konkurencjami: średniowieczne memory, strzelanie z łuku, rzuty podkowami i wiankami test rycerski. Piknik historyczny odbył się w ramach Garnizonowego Święta Wojska Polskiego w Orzyszu. Przez cały dzień imprezie towarzyszył piknik militarny, a w jego trakcie- kuchnia polowa i kosztowanie słynnej, wojskowej grochówki, wystawa sprzętu wojskowego 15 Giżyckiej Brygady Zmechanizowanej oraz Batalionowej Grupy Bojowej NATO.

2. Organizacja „Czwartkowych spotkań muzealnych”

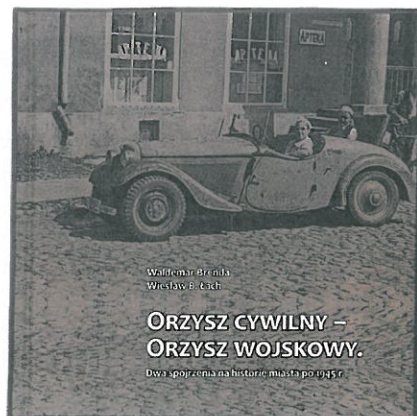
W 2023 roku rozpoczęliśmy cykl otwartych spotkań tematycznych, zapraszając autorytety z dziedziny historii. Prelekcje wygłosili: dr Waldemar Brenda - "Kulturowa partyzantka czyli o tajnym nauczaniu w polskiej historii" oraz Jacek Foszczyński - „Zakamarki niepodległości 1918-1922”. W związku z promocją najnowszej publikacji z muzealnej serii wydawniczej "Krajobraz Kulturowy Ziemi Orzyskiej", gościliśmy w muzeum dr hab. Wiesława B. Łacha prof. Uniwersytetu Warmińsko - Mazurskiego oraz dra Waldemara Brendę autorów książki „Orzysz cywilny - Orzysz wojskowy. Dwa spojrzenia na historię miasta po 1945 r.

3. Wydanie publikacji z serii „Krajobraz kulturowy Ziemi Orzyskiej”

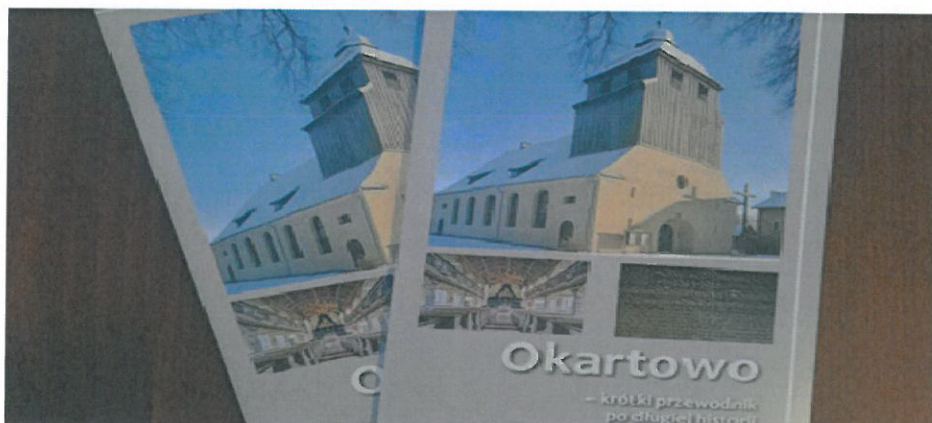
Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej zajmuje się działalnością wydawniczą, publikując m.in. książki w serii wydawniczej Krajobraz Kulturowy Ziemi Orzyskiej. Cykl ten cieszy się ogromnym zainteresowaniem zawiera tomy: „Ziemia Orzyska. I wojna światowa - cmentarze i pomniki”, „Ziemia Orzyska. Dziedzictwo archeologiczne”, „Ziemia Orzyska. Arys... pamiętam takie



miasto. *I Remember Such City*” (wspomnienia byłych mieszkańców), „AMERYKA, Wyspa zaręczynowa i wilki na straży, czyli pozdrowienia z Orzysza”-Pocztówki ze zbiorów Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej”, „Cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej w Cierzpiętach. Historia i przywracanie pamięci”, „Orzysz cywilny- Orzysz wojskowy - dwa spojrzenia na historię miasta po 1945 r.”.



Ponadto opracowano i wydano przewodnik historyczny „Okartowo - krótki przewodnik po długiej historii miejscowości”.



Podsumowanie

Zadania dla poszczególnych celów określone w Programie są konsekwentnie realizowane, a struktura krajobrazu kulturowego jest utrzymana i chroniona zapisami planów miejscowych. Sporządzona Gminna Ewidencja Zabytków jest udostępniona na stronie: www.bip.orzysz.pl oraz w siedzibie Urzędu Miejskiego i jest na bieżąco aktualizowana.

Ważną rolę w ochronie zabytków pełni Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej w Orzyszu które powstało 10 listopada 2015r. Jego celem jest upowszechnianie i pielęgnowanie historii naszego mazurskiego miasteczka, leżącego nieopodal wielkiego poligonu wojskowego. Muzeum mieszczące się w kamienicy z początku XX w. prezentuje ciekawą, często burzliwą historię Ziemi Orzyskiej, pozwala poznać bieg wydarzeń mających miejsce w Orzyszu i okolicach, zaznajamia zwiedzających z rozwojem garnizonu wojskowego. Utworzenie Muzeum i coroczna propozycja programowa tej placówki jest odpowiedzią na zainteresowanie turystów tematyką wojskową i historyczną. Muzeum gromadzi, przechowuje, zabezpiecza i udostępnia muzealia, materiały



dokumentacyjne i archiwalne oraz książki, rękopisy, druki, zdjęcia i inne obiekty związane z historią Orzysza, wojska i wojskowości. Prowadzi działalność naukowo badawczą i popularyzatorską w zakresie objętym swoją działalnością, użycza i przyjmuje w depozyt dobra kultury zgodnie z obowiązującymi przepisami, udostępnia zbiory i materiały dokumentacyjne, opracowuje i organizuje ekspozycje stałe oraz wystawy czasowe, opracowuje, publikuje i rozpowszechnia wydawnictwa naukowe i popularnonaukowe z zakresu swojej działalności. Muzeum stale pozyskuje eksponaty. Oprócz muzealiów pozyskanych drogą zakupu najważniejsze są eksponaty przekazywane przez mieszkańców Gminy Orzysz oraz przez miłośników historii i miasta, w formie darów. Na dzień 31 grudnia 2022 r. w zasobach muzeum było 1563 szt. muzealiów oraz 423 depozytów. Natomiast na dzień 31 grudnia 2023 r. w zasobach muzeum było 1576 szt. muzealiów oraz 362 szt. depozytów. Liczba zwiedzających muzeum w 2023 roku ogółem wzrosła o 333 osoby w stosunku do roku poprzedniego. Muzeum jest instytucją, która prezentując przeszłość musi jednocześnie nadążać „z duchem czasu”, przystosowując swoją ofertę i organizując funkcjonowanie tak, aby przyciągać do siebie jak największą publiczność, stąd też pomysł utworzenia centrum muzealno-edukacyjnego i stworzenia nowej przestrzeni do prowadzenia działalności kulturalnej i edukacyjnej.

Gmina Orzysz konsekwentnie w miarę swoich możliwości finansowych realizuje postanowienia uchwalonego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Orzysz na lata 2022-2025. Prowadzony jest ciągły monitoring stanu zachowania zabytków w zasobach komunalnych. Przyznawane są dotacje na prace przy zabytkach wg określonych zasad. Dziedzictwo kulturowe jest promowane poprzez działania aktywizujące społeczeństwo. Tworzone są nowe atrakcje turystyczne związane z zabytkami. Wydawane są publikacje zawierające informacje o zabytkach Gminy Orzysz. Gmina Orzysz dba również o odtworzenie miejsc zabytkowych na terenie naszej Gminy.